

Державне регулювання щодо вирішення вказаних проблем передбачає зокрема випробуванням нової форми маркування телевізійних програм. Спеціально розроблені «розумні символи» попереджатимуть глядачів про сцени сексу, насильства, вживання наркотиків та нецензурної лексики. Відповідне рішення було прийняте на засіданні Міжвідомчої робочої групи з впровадження національної системи міток для захисту дітей від інформації, яка може шкодити їхньому здоров'ю та розвитку, повідомляє Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. У Нацраді зазначили, що в більшості європейських країн уже давно впроваджені ефективні системи маркування продукції, яка поширюється традиційними електронними засобами масової інформації та новими медіа. В Україні вже розроблено проект так званих «розумних символів», який покликаний замінити існуюче маркування. Нагадаємо, наразі телеконтент маркується зеленим колом (програма для всієї родини), жовтим трикутником (перегляд неповнолітнім дозволений тільки в присутності батьків) і червоним квадратом (тільки для дорослих). Новий метод передбачає позначення сцен насильства, сексу, нецензурної лайки, вживання наркотиків («Розумні символи» попереджують про насильство на телебаченні [Електронний ресурс]: Режим доступу – http://www.pechersk.kyiv-city.gov.ua/ukr/?mode=news&need__id=1037).

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що неконтрольований доступ неповнолітніх до інформаційних ресурсів, які присутні в засобах масової інформації і, в тому числі, в мережі Інтернет може сприяти їх протиправній поведінці. При цьому вирішення проблеми необхідно здійснювати комплексно: шляхом удосконалення чинного законодавства; застосуванням технічних можливостей обмеження доступу неповнолітніх до негативної інформації; формуванням відповідних виховних заходів за участі батьків та педагогів.

Мельничук Т. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПОКАЗНИК ЦІНИ ЗЛОЧИННОСТІ В ЗАРУБІЖНІЙ КРИМІНОЛОГІЇ

Кримінологічна наука в арсеналі статистичних можливостей оцінки криміногенної ситуації оперує показником «ціни» злочинності, який покликаний визначити наслідки індивідуальної та масової злочинної поведінки у їх вартісному вираженні. На відміну від пострадянської кримінологічної науки, представники якої здебільшого надають перевагу емпірично-описовому рівню методології визначення ціни злочиннос-

ті, у зарубіжній кримінології цей показник аналізується за допомогою економіко-математичних моделей.

Дослідження ціни злочинності невід'ємне від загальної концепції економічного аналізу злочинності. Одні з перших розробок економіки злочинності пов'язують з іменем американського неоінституціоналіста Г. Беккера, який аналізував злочинність як діяльність раціонального індивіда, який прагне максимізувати свою вигоду. На його думку, оптимальний розподіл ресурсів, що спрямовуються на боротьбу зі злочинністю, вимагає точної оцінки соціальних втрат від злочину. У вартість шкідливих наслідків злочину він включав прямі збитки потерпілих, витрати держави на боротьбу зі злочинністю (при чому граничні витрати повинні встановлюватися на рівні граничної шкоди від злочинів), і втрати суспільства від непрацездатності правопорушників (Див. Becker G.S. *Crime and Punishment: An Economic Approach* // *Journal of Political Economy*. 1968. Vol. 76. P. 169-217).

Вплив ідей економістів на розвиток кримінологічних вчень підтверджується висунутими гіпотезами про те, що діяльність системи кримінальної юстиції якісно не відрізняється від будь-якого іншого економічного виробничого процесу. У зв'язку з цим пропонувалося визначати сукупні витрати суспільства на злочинність за наступною формулою: $TC = w_*L + r_*OF$, де TC – сукупні витрати (total costs), w – вартість одиниці ресурсів, r – виражені в грошових одиницях середні втрати від кожного злочину, OF – рівень злочинності (offence ratio), L – ресурси кримінальної юстиції (Phillips L., Votey H. L. Jr. *The Economics of Crime Control*. Beverly Hills etc., 1981. – P. 24-33; Reynolds M.M. *The Economics of Criminal Activity* // *The Economics of Crime*. N.Y. etc., 1980. – P. 27-70).

Вивчення ціни злочинності, що проводилось у США з кінця 80-х років XX ст., в основному було зосереджено на визначенні безпосереднього збитку (шкоди), завданого жертві вчиненням злочину без врахування інших витрат. Так, Едвін Зедлевський вирахував пов'язані зі злочинністю витрати на вогнепальну зброю, сторожових собак, віктимологічні витрати, кримінальне правосуддя і комерційну безпеку та оцінив їх у 160 млрд. дол. на рік. У цю суму він не включав витрати на забезпечення безпеки житлових приміщень, альтернативні і непрямі витрати (Zedlewski Edwin W. *When Have We Punished Enough?* 45 *Pub. Admin. Rev.* 771 (November 1985)).

Марк Коен оцінював приблизну вартість злочинності для жертв, зокрема витрати на тамування болю, страждання, і відвернення ризику смерті в результаті вчинення злочину, але не враховував витрати на профілактику, альтернативні та непрямі витрати. За його даними, сукупна річна ціна злочинів проти особи та домогосподарств в США складає для жертв 113 млрд. дол. (Cohen Mark A. *A Note on the Cost of Crime to Victims*, 27 *Urb. Stud.* 139 (1990)).

Петсі А. Клаус визначає прямі економічні втрати, пов'язані із злочинністю, на рівні 19 млрд. дол. щорічно на основі Національного огляду злочинності та віктимізації, зміст якого зосереджений на звалтуваннях, пограбуваннях, нападах, крадіжках з проникненням у житло, особистих і побутових крадіжках, викраденнях транспортних засобів (Patsy A. Klaus, *The Cost of Crime to Victims* (U. S. Dept. Just. Crime Data Brief NCJ-145865, January 1994).

На відміну від попередніх дослідників Д. Андерсон акцентує увагу на побічних (непрямих) втратах для вирахування ціни злочинності в США і обґрунтовує валовий річний показник ціни на рівні 1,705 млрд. дол., що у перерахунку на душу населення становить 4,118 дол. Він групує наслідки злочину на кілька категорій залежно від того, як вони впливають на розподіл пов'язаних зі злочинністю ресурсів, які могли б бути використані більш продуктивно на інші, наприклад, соціальні цілі:

1) витрати, зумовлені злочинністю або похідні від неї / *Crime-Induced Production* (397 млрд. дол.) – витрати на незаконні товари та послуги (наприклад, наркотичні засоби), а також витрати на засоби захисту від злочинності та усунення її наслідків (встановлення охоронних систем, функціонування виправних установ, витрати на медичну допомогу). За відсутності злочинності час, гроші та інші ресурси були б спрямовані «для отримання вигоди, а не уникнення шкоди». Іншими словами, «двадцять доларів, витрачених на замок дверей, дорівнюють двадцяти доларам, які не можуть бути витрачені на продукти харчування». Тому такі витрати становлять упущену вигоду для суспільства.

2) вартість втрачених можливостей / *Opportunity Costs* (130 млрд. дол.) – втрати для суспільства в результаті незайнятості злочинців у суспільно корисній праці та непрацездатності жертв злочинів. Потенційними продуктивними працівниками є ув'язнені, кількість яких неухильно збільшується. Частина злочинців спрямовує підприємницький хист у протиправну діяльність замість досягнення успіху у сфері легального бізнесу. Додаткові витрати виникають внаслідок втрати часткової або повної працездатності жертвами, витрат часу на встановлення технічних засобів захисту власності, патрулювання околиць тощо.

3) ціна ризику для життя і здоров'я / *The Value of Risks to Life and Health* (574 млрд.дол.) – неочевидні втрати від насильницьких злочинів включають страх бути пораним або вбитим, гнів, страждання від перебування жертвою злочину.

4) трансфертні втрати / *Transfers* (603 млрд. дол.) – втрати легального сектору у зв'язку із переходом майна в нелегальний обіг. Зокрема, одним з наслідків шахрайства або крадіжки є перехід майна від жертви до злочинця, який може передати його третій особі, замінюючи на гроші, але це не усуває нелегального статусу активу. Таким чином, створюються механізми перетікання ресурсів з легального сектору у нелегальний.

Крім того, жертва змушена витратити додаткові кошти на придбання майна, аналогічного викраденому (Anderson David A. The Aggregate Burden of Crime // Journal of Law and Economics, Vol. 42, No. 2. (Oct., 1999), pp. 611-642.). Таким чином, хоча й спостерігається певна наукова єдність про те, що злочинність в США зумовлює значні втрати, консенсусу щодо їх величини немає.

Стрелковская Ю. А.

*Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
доцент кафедры криминологии и уголовно-исполнительного права,
кандидат юридических наук*

ВИКТИМНОСТЬ И ВИКТИМИЗАЦИЯ МАРГИНАЛЬНЫХ ГРУПП НАСЕЛЕНИЯ

Изменение социальной структуры украинского общества в последние годы характеризуется интенсификацией маргинализационных процессов, обусловленных ухудшением экономической ситуации в стране и ее последствиями. В результате этого увеличивается не только количество представителей «классических» маргинальных групп населения, но и пополняются ряды «новых» маргиналов, в первую очередь за счет «пост-специалистов». Указанная тенденция вызывает обеспокоенность ученых-криминологов, поскольку маргинальность является одним из факторов, детерминирующих преступность. В последнее время все чаще в научной литературе можно увидеть предложения о необходимости выделения самостоятельного вида преступности – маргинальной (Н. А. Лопашенко, А. М. Черныш, М. А. Черныш).

В криминологической литературе уже отмечались отдельные аспекты взаимосвязи процессов маргинализации и преступности. Такие ученые как В. М. Волосевич, А. Ю. Голодняк, В. М. Дрёмин, И. И. Карпец, М. В. Краснов, В. В. Лунеев, Э. Ф. Побегайло, Е. В. Садков, Р. Ф. Степаненко в своих работах обращали внимание на криминогенность маргинальности, указывали на причины криминализации маргинальных слоев общества. Что же касается «обратного» процесса – виктимизации маргинальных групп населения, следует отметить, что данное направление практически не изучено, несмотря на то, что «именно в маргинальной среде генерируются преступность и виктимность в ее наиболее грубых общеуголовных формах» (Туляков В. А. Виктимология (социальные и криминологические проблемы). – О.: Юр. літ-ра, 2000. – С. 203-204).

Исследования показывают, что маргинальные личности обладают рядом специфических характеристик, наличие которых может свидетельствовать о повышенной виктимности указанной категории лиц. Процесс маргинализации характеризуется полным либо частичным разрывом экономических, культурных и других связей с прежней социальной средой,